

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA YAPILMIŞ ÖĞRETİMSSEL UYARLAMA ÇALIŞMALARINI ÜZERİNE SİSTEMATİK BİR DERLEME

A SYSTEMATIC REVIEW ON EDUCATIONAL ADAPTATION STUDIES IN THE FIELD OF SOCIAL SCIENCES EDUCATION

Ahmet KURNAZ

Emine SEÇİL KARAMUKLU

Öz

Bu araştırmada Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılmış öğretimsel uyarlamalara yönelik gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma için Google Scholar (Google Akademik), TÜBİTAK ULAKBİM ve YÖK Tez Merkezi veri tabanlarında “öğretimsel uyarlama”, “sosyal bilgilerde öğretimsel uyarlamalar”, “öğretimin uyarlanması” ve “öğretimsel düzenleme” anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Tarama esnasında herhangi bir yıl aralığı belirtilmemiştir. Araştırmada alanyazın taraması sırasında “ulusal çapta yayımlanmış tez ya da makale olma, öğretimsel uyarlama konusunda sosyal bilgiler alanında gerçekleştirilmiş olma ve çalışmanın tam metninin ulaşılabilir olması” ölçütleri aranmıştır. Tarama çerçevesinde ölçütleri karşılayan 28 araştırma çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma, öğretimsel uyarlamalara yönelik olarak gerçekleştirilmiş olan çalışmaları derinlemesine incelemek amacıyla sistemantik derleme şeklinde tasarlanmıştır. Araştırma ölçütlerini karşılayan çalışmalar; araştırmaların türleri, araştırmaların yayımlanma yılları, araştırmaların katılımcıları, araştırma yöntemleri, araştırmaların konuları ve araştırmada kullanılan ölçek, test ve listeler başlıkları dahilinde detaylı olarak incelenmiştir. Araştırmada yer alan çalışmaların içerisinde doktora tez çalışmalarının sınırlı sayıda olduğu, araştırmaların 2009-2022 yılları arasında yapıldığı, araştırmaların çoğunlukla öğretmenlerle gerçekleştirildiği, araştırmalarda altı ayrı yöntem tercih edildiği ve yirmi ayrı ölçek, test ve liste kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: özel eğitim, öğretimsel uyarlama, öğretimin uyarlanması, öğretimsel düzenleme, sosyal bilgiler, sistemantik derleme

Abstract

In this research, it is aimed to examine the studies carried out for instructional adaptations in the field of social studies education in Turkey. For this research, Google Scholar (Google Scholar), TÜBİTAK Ulakbim and YÖK Thesis Center databases were searched using the keywords "instructional adaptation, instructional adaptation in social studies, instructional adaptation and instructional arrangement". No year range was specified during the scan. In the research, the criteria of "being a nationally published thesis or an article, being carried out in the field of social studies on instructional adaptation, and having the full text of the study accessible" were sought. Within the framework of the screening, 28 studies that met the criteria were included in the scope of the study. The research was designed as a systematic review in order to examine the studies carried out for instructional adaptations in depth. Studies meeting the research criteria; The types of studies, the years of publication of the studies, the participants of the studies, the research methods, the subjects of the studies and the scales, tests and lists used in the research were examined in detail. Among the studies included in the research, it was concluded that the doctorate thesis work was very limited, the researches were carried out between 2009-2022, the researches were mostly carried out with teachers, six different methods were preferred in the researches and twenty different scales, tests and lists were used.

Keywords: *special education, instructional adaptation, instructional adaptation, instructional regulation, social studies, systematic review*

GİRİŞ

Tüm çocukların birbirlerinden farklı öğrenme özelliklerine sahip olmaları ile birlikte öğrenme hızları da oldukça çeşitlilik gösterebilmektedir (Cavkaytar, 2013). Farklılıkları dolayısıyla birbirlerinden farklı öğretimsel düzenlemelere gereksinim duyabilmektedirler. Sucuoğlu (2016) öğretimsel uyarlama kavramını, öğretmenin, sınıfta bulunan öğrencilerin tamamının bireysel hızlarında öğrenebilmeleri için; öğretimsel materyali, öğretimde sürdürülen hızı, dersin içeriği ve değerlendirme basamaklarında uyarlamalar ve değişiklikler ifadelerini kullanarak tanımlamaktadır. Bir diğer tanıma göre öğretimsel uyarlama, öğrencinin ihtiyaçlarından yola çıkılarak öğretilmesi hedeflenen içeriğin belirlenmesinden itibaren başlayan ve öğretim sonrasında yapılan değerlendirme uygulamalarına kadar süren detaylı bir süreçtir (Güzel-Özmen, 2005). Bu süreçte öğretmenin, öğrencinin mevcut performansı ve bilgi düzeyi hakkında en sağlıklı bilgiyi aileye, idareciye, rehber öğretmene ve okulda yer alan diğer personelle paylaşacak olan ve öğrencinin gereksinim duyduğu uyarlamaları yürütecek olan birey olduğu söylenebilir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2010; Diken, 2007). Öğretimsel uyarlamalar tüm derslerde kullanılmalı ve öğrencilerin gelişimleri detaylı ve çok boyutlu olacak şekilde değerlendirilmelidir. Bu derslerden bir tanesinin de Sosyal bilgiler dersi olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler dersinin disiplinlerarası bir ders olduğu bilinmektedir (Görmez, 2016). Sosyal bilgiler dersinin amacı, çocukların çevrelerini ve toplumsal hayatı tanımalarına ve bunlara uyum sağlayabilmelerine yönelik ilgili becerilerini geliştirmek ve çocukların çağın gerektirdiği nitelikte donanımlara sahip olan nitelikli ve etkin vatandaş olmalarını sağlayabilmektir (MEB, 2017; Tay ve Baş, 2015). Normal gelişim gösteren öğrenciler Sosyal bilgiler [SB] dersinde yer alan içeriğin birçoğunu çevreleriyle etkileşim içerisine girerek edinirken, özel gereksinimli olan öğrenciler bu konuda yardıma gereksinim duyabilmektedir (MEB, 2017). Dolayısıyla, bu öğrencilere ilgili konularda uyarlama çalışmaları gerçekleştirilerek sistemli ve düzenli bir şekilde sunulmasının gerekli olduğu söylenebilir (Sönmez-Kartal ve Toper-Korkmaz, 2017).

Türkiye’de SB alanında öğretimsel uyarlamalara ilişkin çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Üstünoğlu, 2021; Ulusoy, 2020; Akdemir,2019; Kot, Sönmez, Yıkılmış ve Çiftçi-Tekinarslan, 2015; Mertol, 2014; Güzel-Özmen, 2009). Ancak SB alanında öğretimsel uyarlamalara ilişkin yapılmış olan çalışmaları detaylı olarak inceleyen bir çalışmaya ulaşamamıştır. Araştırmanın konusunu oluşturan öğretimsel uyarlamalara ilişkin SB alanında gerçekleştirilmiş olan çalışmaların incelenmesinin bir gereklilik olduğu ve önem arz ettiği söylenebilir. Dolayısıyla bu araştırmanın yapılması ile alan yazına katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de SB dersine yönelik gerçekleştirilmiş olan öğretimsel uyarlamalar hususunda yapılmış olan çalışmaların sistemantik derleme kapsamında tespit edilmesidir. Bu amaç ile aşağıda yer alan soruların yanıtları araştırılmıştır:

- 1.SB alanında öğretimsel uyarlamalar ile ilgili yapılmış olan çalışmaların araştırma türüne göre dağılımları nasıldır?
2. SB alanında öğretimsel uyarlamalar ile ilgili yapılmış olan çalışmaların yayımlanma yıllarına göre dağılımları nasıldır?
3. SB alanında öğretimsel uyarlamalar ile ilgili yapılmış olan çalışmaların katılımcılarına göre dağılımları nasıldır?
4. SB alanında öğretimsel uyarlamalar ile ilgili yapılmış olan çalışmaların kullanılan yöntem/teknik/stratejiye göre dağılımları nasıldır?
5. SB alanında öğretimsel uyarlamalar ile ilgili yapılmış olan çalışmaların ele aldıkları konulara göre dağılımları nasıldır?
6. SB alanında öğretimsel uyarlamalar ile ilgili yapılmış olan çalışmaların kullanılan ölçek/test ve listelere göre dağılımları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

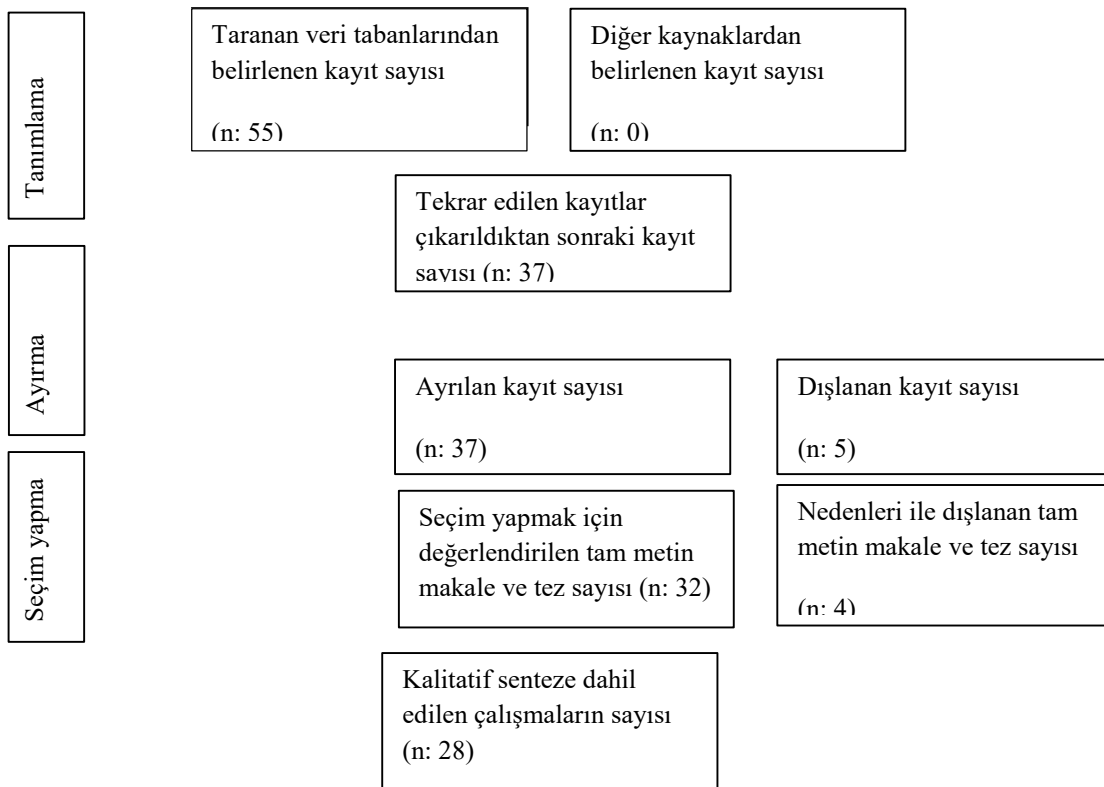
Bu çalışmada ulusal alanda ve ulusal dilde yayımlanmış olan SB dersine yönelik gerçekleştirilmiş olan öğretimsel uyarlamalar hususunda yapılmış olan çalışmaları belirlemek amacıyla sistemantik derleme gerçekleştirilmiştir. Sistemantik derleme nicel ve nitel bulguları veya “karma sistemantik derleme” olarak bilinen şekilde bulgunun iki ya da daha fazla değişkenini inceleyebilmektedir (Hemingway ve Brereton, 2009). Sistemantik derlemelerin; objektif, kapsamlı ve yinelenabilir olmaları, literatür taraması için tercih edilen metotların ve araştırma seçilirken kullanılan kriterlerin açıkça belirtilebilmesi ile araştırmacıların sistemantik derlemeyi tekrar edip sonuçlarını doğrulayabilmeleri dolayısıyla oldukça önemli olduğu düşünülmektedir (Hemingway ve Brereton, 2009; Moula ve Goodman, 2009). Dolayısıyla bu araştırmada sistemantik derleme kullanılmıştır. Bu sayede incelenen araştırmaların detaylı

olarak ortaya konulması ve araştırma verilerinin birçok açıdan derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Derlemede yer alan çalışmalara ulaşmak üzere Google Scholar, TÜBİTAK Ulakbim ve YÖK Tez Merkezi veri tabanları kullanılmıştır. Derleme kapsamında dahil edilen çalışmalarda ulusal çapta yayımlanmış tez ya da makale olma, SB alanında öğretimsel uyarlamalara yönelik gerçekleştirilmiş olma, çalışmanın tam metninin ulaşılabilir olması ölçütleri aranmıştır. Tezin makalesi olan çalışmalarda ise makaleler temel alınmıştır. Tarama 08-23 Haziran 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Yapılan taramada herhangi bir yıl aralığı belirlenmemiştir. İlgili çalışmalara ulaşabilmek için “Sosyal bilgiler dersi”, “öğretimsel uyarlama”, “SB alanında öğretimsel uyarlama”, “SB alanında öğretimsel düzenleme” anahtar terimleri kullanılmıştır. Yapılan taramalar sürecinde konu ile ilgili olduğu düşünülen çalışmalar bilgisayar ortamında “Yıl-Yazar/Yazarlar-Tür” başlıkları ile kaydedilmiştir. Tarama esnasında ulaşılan çalışmaların kaynakları incelenmiş, konu ile ilgili olan çalışmalarda derleme kapsamına dahil edilmiştir. Tarama sürecine ilişkin sistemik derleme akış şeması PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses)-[Sistemik Derleme ve Meta-analizler için Tercih Edilen Raporlama Elemanları] Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Sistemik Derleme Akış Şeması

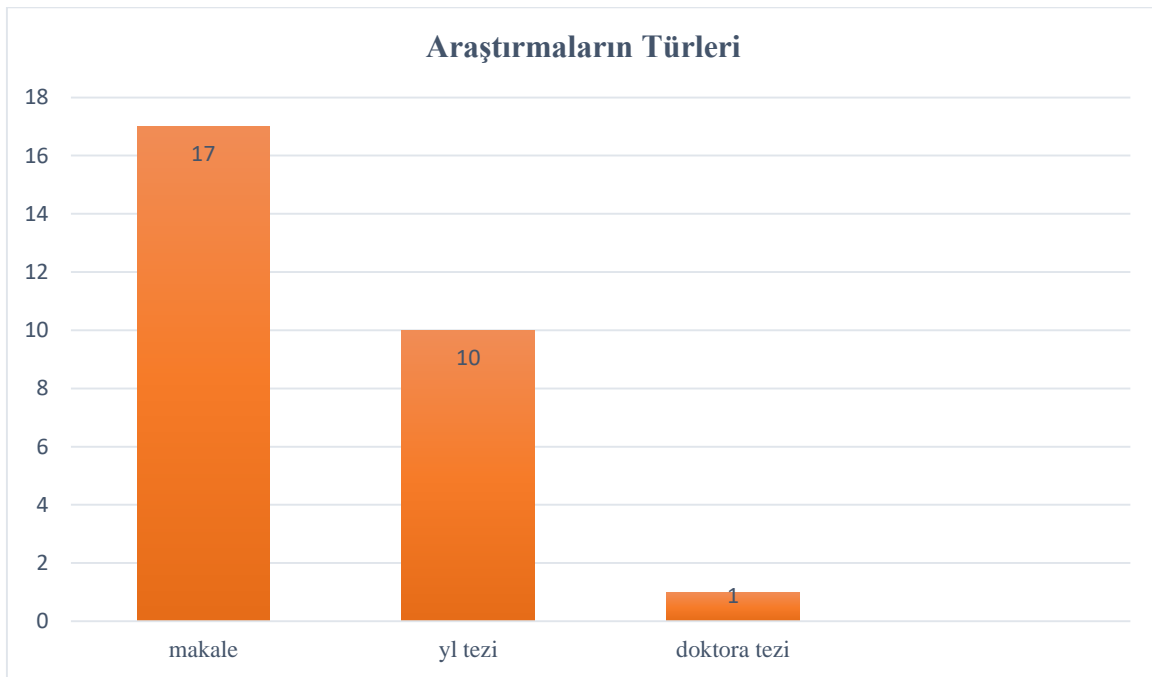
Derlemeye yönelik tarama esnasında belirlenen ölçütler dahilinde toplam 55 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmaların özet ve tam metinlerinin detaylı olarak incelenmesi neticesinde 20 çalışma dışlanmıştır. Makalesi bulunan 4 tez çalışması ise araştırmacıların ortak görüşleri neticesinde kapsam dışı bırakılmış, ilgili çalışmaların makaleleri sürece dahil edilmiştir. Nihai aşamada 28 çalışma derleme kapsamına dahil edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaların Türleri

Derleme kapsamında SB alanında öğretimsel uyarlamalar çerçevesinde gerçekleştirilen makale ve tez türünde araştırmalar incelenmiştir. Şekil 1’de derlemeye dahil edilen 28 çalışmanın 17’sinin makale, 10’unun yüksek lisans tezi ve 1’inin ise doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaların büyük çoğunluğunun makale olarak gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir. Yayımlanan doktora tez sayısının sınırlılığı ise dikkat çeken bir diğer bulgu olarak ifade edilebilir.

Şekil 2. Araştırmaların Türleri

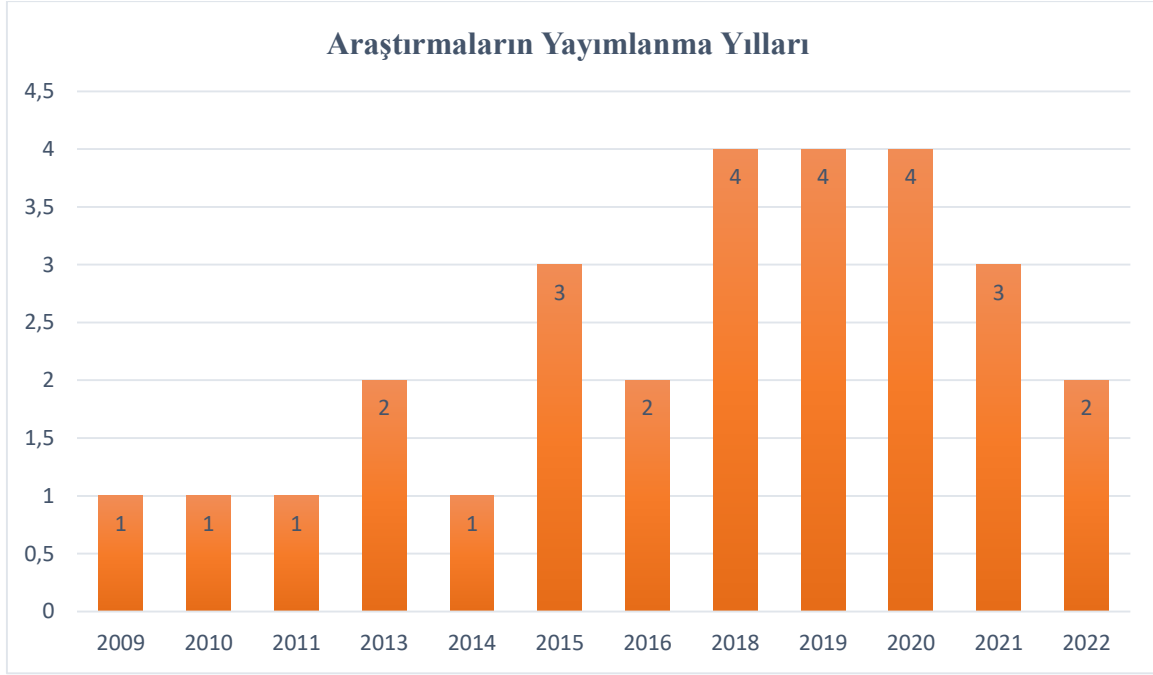

Araştırmaların Yayımlanma Yılları

Google Scholar ve YÖK Tez Merkezi veri tabanlarında herhangi bir yıl aralığı belirlenmeden tarama gerçekleştirilmiştir. Yapılan tarama sonucunda ulaşılan çalışmaların 2009-2022 yılları arasında yayımlandığı görülmektedir. Şekil 2’de çalışmaların yıl temelli dağılımlarına ilişkin

grafığe yer verilmiştir. Grafik incelendiğinde SB alanında öğretimsel uyarlamalara ilişkin en eski çalışmanın 2009 yılında yayımlandığı görülmektedir. Çalışmaların en çok yayımlandığı yılın ise 4'er çalışma ile 2018, 2019 ve 2020 yıllarına ait olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

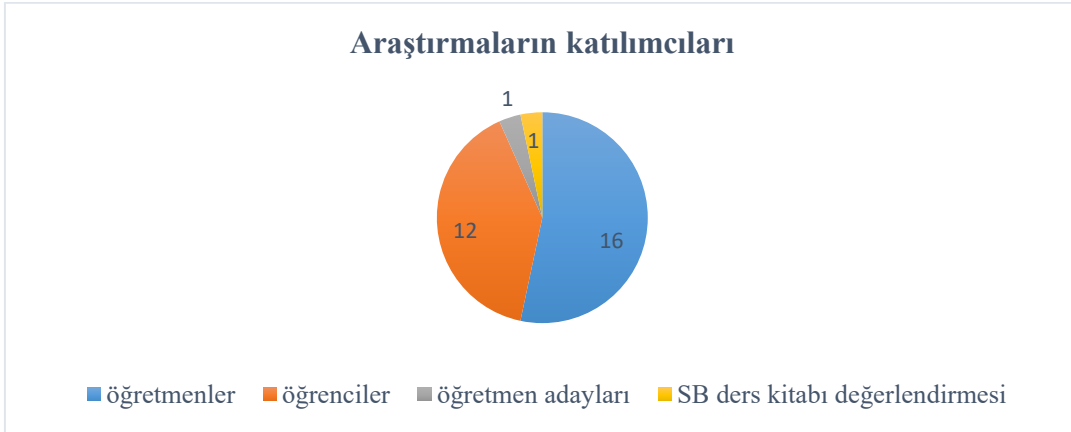
Şekil 3. Araştırmaların Yayımlanma Yılları

Araştırmaların Katılımcıları

Derleme kapsamına dahil edilen çalışmalar incelendiğinde katılımcı grubu; öğrenciler, öğretmenler, öğretmen adayları ve ders kitabı değerlendirmesi olarak sıralanabilir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 16 çalışma ile öğretmenlerle gerçekleştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer bir taraftan çalışma kapsamında öğrencilerle gerçekleştirilen 12 çalışma ve öğretmen adayları ile gerçekleştirilen 1 çalışma ile SB ders kitaplarının incelenmesine dair 1 çalışma olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Şekil 3'te araştırmaların katılımcılarına ilişkin grafığe yer verilmiştir.

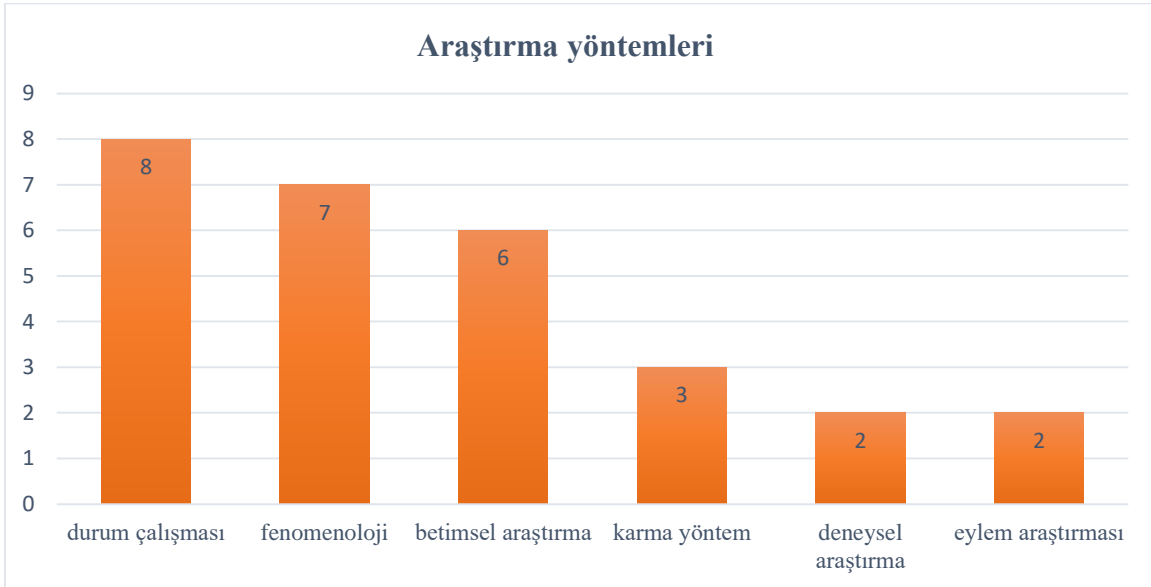
Şekil 4. Araştırmaların Katılımcıları

Araştırma Yöntemleri

Bu çalışmaya dâhil edilen 28 çalışmanın 8'inde (% 28,5) durum çalışması, 7'sinde (% 25) fenomenoloji (olgu bilim), 6'sında (% 21,4) betimsel araştırma, 3'ünde (% 10,7) karma yöntem, 2'sinde (% 7,1) deneysel araştırma, 2'sinde (% 7,1) eylem araştırması kullanılmıştır. Çalışmaların araştırma yöntemlerine ilişkin bilgiler Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 5. Araştırma yöntemleri

Araştırmaların Konuları

Çalışma kapsamında incelenen araştırmaların konuları incelendiğinde araştırmaların 12'si (% 43) öğretmen görüşleri, 8'i (%28,5) öğrenci gelişimini değerlendirme ve destekleme, 4'ü (%14,2) öğrenci görüşleri konularında gerçekleştirildiği bilgisine ulaşılmaktadır. SB alanında

öğretimsel uyarlamalar ile ilgili gerçekleştirilen tüm araştırmaların konuları Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaların Konuları

Konu Adı	n	%
Öğretmen görüşleri	12	43
Öğrenci gelişimini değerlendirme ve destekleme	8	28,5
Öğrenci görüşleri	4	14,2
ÖG ve ZY olan öğrenciler için SB dersine yönelik şematik düzenleyicilerin oluşturulması ve sunumu	1	3,5
SB ders kitaplarının farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı bakımından değerlendirilmesi	1	3,5
SB dersinde kapsayıcı eğitim uygulamalarının değerlendirilmesi	1	3,5
SB eğitiminin kaynaştırma alanındaki yeterliliği	1	3,5
SB’de farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının öğretmen ve öğrenci üzerindeki etkileri	1	3,5

Araştırmalarda Kullanılan Ölçek, Test ve Listeler

Bu çalışma kapsamına dahil edilen 28 araştırmada 20 ayrı ölçek, test ve liste kullanıldığı görülmektedir. Araştırmada kullanılan tüm ölçek, test ve listeler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmalarda Kullanılan Ölçekler

Kullanılan Ölçek, Test ve Listeler	n	%
SB Hakkında Görüşme Soruları Listesi	21	75
Mann Whitney U Testi	3	10,7
Wilcoxon işaretli sıralar testi	3	10,7
SB Başarı testi	2	7,1
Kaynaştırma eğitimi yeterlilikleri anketi	2	7,1
SB dersi tutum ölçeği	1	3,5
SB dersi motivasyon ölçeği	1	3,5
Sb dersi öğretmen anketi	1	3,5
Kaynaştırmada öğretmen yeterliği ölçeği	1	3,5
Öğretmen özyeterlik ölçeği	1	3,5
Zaman ve kronolojiyi anlama beceri testi	1	3,5
Tek yönlü varyans analizi (ANOVA)	1	3,5
Kruskal-Wallis H	1	3,5
İlişkili örneklem t testi	1	3,5
Bağımsız örneklem t testi	1	3,5
Bağımlı örneklem t testi	1	3,5
Dikkat eksikliği testi (Conner’s testi)	1	3,5
Raven SPM Plus testi	1	3,5
Cornell eleştirel düşünme ölçeği	1	3,5
Torrance yaratıcı düşünme testi	1	3,5

TARTIŞMA

Bu araştırmada 2009-2022 yılları arasında ulusal alanda gerçekleştirilen SB eğitime dair öğretimsel uyarlama çalışmaları ile ilgili çalışmaların sistematiik olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya herhangi bir yıl aralığı belirlenmeden yapılan taramalar sonucunda 28 çalışma dahil edilmiştir.

Uyarlama kavramını, okul ve sınıf içerisinde ayrıca kullanılan araç-gereçlerde gerçekleştirilen çeşitli değişiklikler yapılması olarak tanımlamak mümkündür. (Friend ve Bursuck, 2002).Yapılan uyarlamaların en genel amacının öğrencilerin sınıf ortamında gerçekleştirilen faaliyetlere tam katılımının sağlanması olmakla birlikte uyarlama çalışmaları için çeşitli düzenlemeler yapılmasının öğretimsel süreç için oldukça önemli olduğu söylenebilir (Kot, Sönmez, Yıkılmış ve Çiftçi Tekinarslan, 2015). Gürgür (2005)'ün çalışmasında, özel gereksinimli olan öğrenciler için yapılan uyarlama faaliyetleri neticesinde öğrencilerin derslere daha istekli katıldığını ve derslerde daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. SB eğitime ilişkin öğretimsel uyarlama çalışmaları ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda 17 makale, 10 yüksek lisans tezi ile doktora alanında yapılmış 1 tez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. SB alanında öğretimsel uyarlamalar hususunda yapılan doktora tez çalışmasının oldukça sınırlı sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda SB alanında öğretimsel uyarlamalar hususunda doktora tez çalışmalarına yoğunluk verilmesinin bir gereklilik olduğu tespit edilmiştir.

İlgili çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde ise 2009 ile 2022 yılları arasında yayımlandığı, özellikle ilgili çalışmaların 4'er çalışma ile 2018, 2019 ve 2020 yıllarında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Çalışmalarda tercih edilen katılımcılar incelendiğinde tez ve makalelerin büyük bir kısmının öğretmen görüşleri ile ilgili olarak gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır. Buna ilaveten öğrencilerle gerçekleştirilen çalışmalarda bulunmaktadır. SB dersi uygulamalarında özel gereksinimli olan ve kaynaştırma faaliyetlerinden yararlanan öğrenci hususunda okul yönetimi, öğretmen ve aile tutumu ile genel müfredat gibi hususlarda birtakım sorunların yaşandığı öne çıkan bulgular arasında yer almaktadır. İlgili sorunlara çözüm aranırken katılımcı grubu öğretmen adayları olan çalışmalarda tutum ve görüşlerin tespitine yönelik çalışmalar da bulunmaktadır (Ayvaz-Öztürk, 2020). Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde eğitimcilerin öğretimsel uyarlama faaliyetlerinde kendilerini yetkin bulmadıkları ve hizmet-içi eğitimlere gereksinim duyulduğu sıklıkla ifade edilmektedir (Akay ve Gürgür, 2018; Kanat, 2015). Demirezen ve Akhan (2016)'ın çalışmalarında SB

öğretmenlerinin öğretimsel uyarlamanın oldukça önemli bir konu olduğunu bilmelerine karşın bu konuda yeterince uygulama gerçekleştirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. İlk (2014)'in kaynaştırma öğrencilerine SB dersi ile ilgili yaptığı araştırmada SB öğretmenlerinin özel gereksinimli olan öğrencilerine yönelik gerçekleştirdikleri öğretimsel uygulamalarda yetersiz olduklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda SB alanında öğretimsel uyarlamalar hususunda bir taslak programın olmaması bir gösterge niteliğinde değerlendirilebilir.

Araştırmalarda kullanılan bilimsel araştırma yöntem ve desenleri incelendiğinde durum çalışması, fenomenoloji (olgu bilim), betimsel araştırma, karma yöntem, deneysel araştırma ve eylem araştırması olmak üzere altı ayrı yöntem kullanıldığı dikkat çekmektedir. Araştırmalarda özellikle durum çalışması (8 adet), fenomenoloji (olgu bilim) (7 adet) ve betimsel araştırma (6 adet) tercih edildiği gözlemlenmiştir. Araştırmalar incelendiğinde, SB alanına ilişkin öğretimsel uyarlama çalışmalarının görüş, algı, tutum, ihtiyaç ve mevcut problemlerin tespitine yönelik gerçekleştirildiği görülmektedir (Akay, 2018). Buradan hareketle çalışmaların büyük bir kısmının görüş, algı ve tutum konularında gerçekleştirildiği öte yandan deneysel olarak tasarlanan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla deneysel araştırmalara yoğunluk verilmesinin bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

Araştırmalarda kullanılan test, ölçek ve listeler incelendiğinde 20 ayrı test, ölçek ve liste kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmalardan özellikle 21 tanesinde SB hususunda görüşme soruları listesi tercih edildiği göze çarpmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen araştırmaların konuları incelendiğinde araştırmaların 12'si öğretmen görüşleri, 8'i öğrenci gelişimini değerlendirme ve destekleme ile 4'ünün öğrenci görüşleri konularında gerçekleştirildiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Özel gereksinimli olan ve normal gelişim gösteren öğrencilerin SB dersine ilişkin sahip oldukları olumlu görüşlerin, bu öğrencilerin akademik gelişimlerine de o yönde etki etmesi için öğretmenlere bu hususta önemli bir görev düşmektedir. Sınıfta bulunan her bir öğrencinin gelişim özelliğine uygun olarak planlanacak olan uyarlama çalışmalarının zenginleştirilmesi ve uygulama adımı da titizlik gösterilmesinin bir gereklilik olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, öğretmenler öğrencilerin gelişim özelliklerine ve bireysel özelliklerine dikkat ederek disiplinlerarası bir yapısı olan SB dersine uyarlama faaliyetlerini dahil etmesi oldukça önemlidir. Buna ilaveten, alan yazında öğretimsel uyarlama çalışmalarına ilişkin yapılmış

olan çalışmalarının oldukça az sayıda olmasından kaynaklı olarak bu konuda çok boyutlu araştırmaların artırılması önerilebilir. Öğretimsel uyarlama çalışmalarına yönelik öğretmenlerin uygulamalar ve planlama konusunda eksiklikler yaşadığı gözlemlenmiştir. Bahsi geçen öğretimsel uyarlama programına uygun olarak her ders için hazırlanacak ders kitaplarının eğitimin niteliğini artıracakı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ulusal alanda ve ulusal dilde yayımlanmış olan SB dersinde öğretimsel uyarlamalara ilişkin tez ve makaleler sistemik olarak incelenmiştir. İncelenen çalışmalar kapsamında gelecek araştırma önerileri aşağıda sıralanmaktadır.

- 1.** Uluslararası alanda yapılmış olan öğretimsel uyarlama araştırmalarının incelenmesi,
- 2.** Ulusal ve uluslararası kongre/sempozyumlarda sunulan tam metin bildirilerin incelenmesi,
- 3.** Farklı ders alanlarında öğretimsel uyarlamalara ilişkin kapsamlı incelemelerin yapılması,
- 4.** Ulusal alanda yürütülmekte olan SB ders müfredatının özel eğitim alanı dahilinde nitelik ve nicelik açısından kapsamlı bir şekilde incelenmesi,
- 5.** Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında yer alan paydaşların işbirliğine yönelik betimsel araştırmalar yapılması,
- 6.** MEB tarafından öğretimsel uyarlamalara ilişkin süreçte yer alan personel ve ailelere yönelik hizmet-içi eğitimlerin düzenlenmesi.

KAYNAKÇA

- Akay, E. (2018). İşitme kayıplı öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik strateji kullanımının desteklenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(2) 885 – 895
- Akay, E. ve Gürgür, H. (2018). Kaynaştırma uygulamalarında destek özel eğitim hizmeti sunan öğretmenlerin mesleki gelişimi: Mentörlük. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 9-36. DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.6c1s1m.
- Akdemir, Z. (2019). *Sosyal Bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğretmen ve öğrencilere etkisi: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ayvaz- Öztürk, S. (2020). Kaynaştırma Eğitime İlişkin Sosyal Bilgiler Alanında Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*.3(1), 70-89.
- Batu, S. ve Kırcaali-Ğftar, G. (2010). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (Ed.) (2013). *Özel eğitim*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Demirezen, S. & Akhan, N. E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (USBES Özel Sayı II), 16, 1206-1223.
- Diken, Ğ. H. (2007). *Kaynaştırma Uygulamalarında İşbirliği*. S. Eripek (Ed.). *İlköğretimde Kaynaştırma* (ss. 23-40). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Friend, M. ve Bursuck, W. D. (2002). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gürgür, H. (2005). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında işbirlikçi öğretim yaklaşımının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güzel-Özmen, R. (2005). *Kaynaştırma Ortamlarında Öğretimsel Düzenlemeler*. A. Ataman. (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş* (ss. 71-103). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Güzel-Özmen, R. (2009). Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi öğretiminde öğrenme güçlüğü olan ve zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler için şematik düzenleyicilerin oluşturulması ve sunumu. *Milli Eğitim Dergisi*, 181, 289-301.
- Hemingway, P., & Brereton, N. (2009). What is a systematic review? 12.03.2022 tarihinde www.whatisseries.co.uk. adresinden erişim sağlanmıştır.
- İlk, G. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kanat, H. (2015). *Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları eğitimöğretim faaliyetlerine ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kot, M., Sönmez, S., Yıkmış, A., Çiftçi Tekinarslan, İ. (2015). İlkokul 4. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Zihinsel Yetersizliği Olan Kaynaştırma Öğrencisine Yönelik Uygulamaları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(USBES Özel Sayısı I), 231-246
- MEB, (2017). Sosyal Hayat Dersi Öğretim Programı. file:///D:/sosyal%20bilgiler%20%C3%B6%C4%9Fretimi/17_12_05_58_adresinden 14.07.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Mertol, H. (2014). *Türkiye ve ABD’de Üstün zekalı çocuklara Sosyal Bilgiler dersi veren öğretmenlerin görüş ve uygulamaları (Hope Projesi ve Bilsem Örneği)*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Moula, P. & Goodman, M. (2009). *Nursing Research*. (pp. 111-149, 247-261). London: SAGE Publication Ltd.
- Sönmez Kartal, M. Topper Korkmaz, Ö. (Ed.) (2017). *Özel Eğitimde Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (1. Basım)*. (ss.152-177) Ankara: Pegem Akademi.
- Sucuoğlu, B. (2006). *Yeni İlköğretim Programları ve Öğretmen Yeterlikleri Işığında Etkili Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, X(II), 341-374.
- The PRISMA Statement. Erişim: 17.07.2022. www.prisma-statement.org.
- Ulusoy, A. (2020). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı bakımından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(73). 784-799.
- Üstünoğlu, N. (2021). *Öğrenme güçlüğü olan öğrencilere yönelik Sosyal bilgiler dersindeki öğretimsel uyarlamalar hakkında öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Creative Commons licensing terms

Authors will retain the copyright of their published articles agreeing that a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) terms will be applied to their work. Under the terms of this license, no permission is required from the author(s) or publisher for members of the community to copy, distribute, transmit or adapt the article content, providing a proper, prominent and unambiguous attribution to the authors in a manner that makes clear that the materials are being reused under permission of a Creative Commons License. Views, opinions and conclusions expressed in this research article are views, opinions and conclusions of the author(s). Atlas Publication and Turkish Special Education Journal:International Research shall not be responsible or answerable for any loss, damage or liability caused in relation to/arising out of conflict of interests, copyright violations and inappropriate or inaccurate use of any kind content related or integrated on the research work. All the published works are meeting the Atlas Publishing requirements and can be freely accessed, shared, modified, distributed and used in educational, commercial and non- commercial purposes under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).